

KIRGIZİSTAN

ÜLKE RAPORU

1. GENEL BİLGİLER

Ülkenin Adı: Kırgızistan

Başkent: Bişkek

Nüfus: 6.059.000 (2016 tahmini, IMF)

Yüzölçümü: 199.951 km²

Devlet Başkanı: Sooronbay Ceenbekov

Başbakan: Sapar Isakov

Dışişleri Bakanı: Erlan Abdılđaev

GSYİH: 5.794 (2016 tahmini, IMF)

Para Birimi: Kırgızistan Somu / 1 Dolar: 68.5 Kırgızistan Somu (Kasım 2017)

Konuşulan Diller: Kırgızca, Rusça

Etnik Yapı: Kırgız (%72,6), Özbek (%14,4), Rus (%6,4), Diğer %6,6 (Dungan, Ukraynalı, Tatar, Uygur vb.)

Önemli Siyasi Partiler: Kırgızistan Sosyal Demokrat Partisi, Ata Jurt Partisi, Respublika Partisi, Ar Namıs Partisi, Ata Meken Partisi, Önüğü Progres Partisi, Bir Bol Partisi

Üyesi Olduğu Uluslararası Kuruluşlar: BM, AĞİT, Avrupa Atlantik Ortaklık Konseyi (AAOK), Bağımsız Devletler Topluluğu (BDT), Şangay İşbirliği Örgütü (ŞİÖ), Ortak Güvenlik Anlaşması Örgütü (OGAÖ), AİGK/CICA, EİT, İİT, ILO, Avrasya Ekonomik Birliği (AvEB), Uluslararası Sivil Havacılık Teşkilatı (ICAO), UNIDO, WHO, UNESCO, Uluslararası Enerji Ajansı, Uluslararası Yenilenebilir Enerji Ajansı, BM Asya Pasifik Ekonomik ve Sosyal Komisyonu (ESCAP), Dünya Bankası, IMF, Avrupa Kalkınma ve İmar Bankası (EBRD), Uluslararası Finans Kuruluşu (IFC), İslam Kalkınma Bankası, Asya Kalkınma Bankası, Dünya Ticaret Örgütü (WTO), Bağlantısızlar Örgütü (gözlemci). Türk Dili Konuşan Ülkeler İşbirliği Konseyi.

1.1.Coğrafi Konum

Orta Asya'nın kuzeydoğusunda yer alan, Kırgızistan'ın yüzölçümü, 198.500 km²'dir. %4,4'ü su olan Kırgızistan'ın yüzölçümünün, %5,3'ünü ormanlık alanlar, %54,1'ini tarımsal alanlar, %36,2'sini ise, diğer arazi oluşturmaktadır. Kuzeyinde Kazakistan, güneydoğu ve doğusunda Çin Halk Cumhuriyeti, batısında Özbekistan, güneybatısında Tacikistan ile komşu olan Kırgızistan'ın sınırlarının toplam uzunluğu 3.878 km'dir. Kırgızistan'ın Kazakistan ile sınır uzunluğu 1.051 km, Çin Halk Cumhuriyeti ile 858 km, Özbekistan ile 1.099 km ve Tacikistan ile ise, 870 km'dir. Kırgızistan'ın denize sınırı bulunmamaktadır. Kırgızistan'ın kuzeyi ile güneyi arasındaki uzaklık 454 km, doğu ile batısı arasındaki uzaklık ise 925 km'dir. (Kaynak: Ekonomi Bakanlığı)

1.2.Siyasi ve İdari Yapı

Cogorku Keneş (Kırgız Cumhuriyeti Büyük Meclisi). Kırgız Cumhuriyeti Büyük Meclisi-Kırgız Cumhuriyeti Parlamentosu, kendi yetkileri çerçevesinde yasama ve denetim fonksiyonlarını yerine getirmekte olup, toplam 90 milletvekilinden oluşmaktadır. Büyük Meclis daimî faaliyet gösteren, parti sistemine dayalı olarak seçilen milletvekillerinden oluşmaktadır. Partiler için %0,5 bölge barajı uygulanmaktadır. Milletvekili seçimine 25 yaştan büyük ve seçime katılma hakkına sahip Kırgız Cumhuriyeti vatandaşı katılabilir. Parlamento seçimleri 5 yılda bir yapılmaktadır. Ayrıca, yine 5 yılda bir Cumhurbaşkanlığı seçimleri yapılmaktadır. Cumhurbaşkanlığı seçimlerine, 35 yaşından büyük, 65 yaşından küçük, Kırgızca bilen, 15 yıl süre ile ülkede ikamet etmiş olan ve en az 50 bin seçmenin imzasını toplayabilen her Kırgız Cumhuriyeti vatandaşı katılabilir. İki turlu yapılan seçimlerde, 1'inci turda katılan seçmenlerin %50'den fazlasının oyunu alan seçilmiş olur. Çoğunluğun sağlanamaması halinde 2'nci tura en çok oyu alan iki aday katılır. Bu turda %50'nin üstünde oyu toplayan aday seçilmiş olur. Anayasaya göre yasalar Büyük Meclise sunulmaktadır. Büyük Meclis, yasa üzerinde değişiklikler yaptıktan sonra bir ay içinde Kırgız Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı'nın onayına sunmaktadır. (Kaynak: Ekonomi Bakanlığı)

1.3.Nüfus ve İşgücü Yapısı

Kırgızistan nüfusunun büyük bir çoğunluğu (%65) kırsal alanlarda yaşar ve tarım sektöründe yoğunlaşmış durumdadır. Kırgızistan daha önce belirtildiği gibi çok etnikli bir toplumsal yapıya sahiptir. Çok etnikli yapı ülkedeki istihdamın yapısı ile yakından ilgili bir sosyal unsurdur. Genellikle, teknik uzmanlık isteyen meslekler Rus, Ukraynalı ve Koreliler tarafından yerine getirilmektedir. Kırgız nüfus ise ağırlıklı olarak tarımsal faaliyetlerde uğraşmaktadır. Dolayısıyla ülkede etnik farklılıkların kentli-kırsal; teknik-tarımsal ve bölgesel ayrımlara paralel şekillendiği görülmektedir. (Kaynak: T.C. EKONOMİ BAKANLIĞI BİŞKEK TİCARET MÜŞAVİRLİĞİ, Kırgızistan'ın Genel Ekonomik Durumu ve Türkiye ile Ekonomik-Ticari İlişkiler, 2016 Raporu)

Tablo 1: Kırgızistan'ın Yıllara göre İşsizlik Sayıları ve Oranları

YILLAR	İşsizlik Sayıları (Bin)	İşsizlik Oranları (%)
2014	58.45	2.37
2015	57.37	2.32
2016	57.09	2.26

Kaynak: IMF

2. GENEL EKONOMİK DURUM

2.1. Ekonomik Yapı

Kırgızistan 1991'de bağımsızlığını kazandıktan sonra ülke ekonomisinde, önemli kurumsal değişikliklere gitmiş bulunmaktadır. İktisadi işletmelerin büyük bölümü, özelleştirilmiştir. İşletmelerin mülkiyetlerinin değişmesiyle, organizasyon ve üretim yapıları da değişikliğe uğramış olup, yeni iktisadi ilişkiler ortaya çıkmış bulunmaktadır. Böylece küçük ve orta ölçekli işletmelerden oluşan bir sektör, kendini göstermiştir. Tarım sektörü, tamamen yeniden yapılandırılmıştır. Yeni ekonominin nihai hedefi, serbest piyasa ekonomisini oluşturmaktır. Ekonominin en önemli sektörlerinden biri de imalat sektörüdür. Toplam sanayi üretimi içinde elektrik enerjisi üretiminin payı 1999 yılına kadar %16 oranında artış göstermesi, son yıllarda demir dışı metallerin üretiminde %42 oranında artışa yol açmıştır. Gıda Endüstrisi alanlarındaki üretim, artış eğilimini sürdürmüştür. (Kaynak: KIRGIZİSTAN'IN BAĞIMSIZLIK SONRASIEKONOMİK GELİŞİMİNE YÖNELİK ÖNERİLER 2017, Dr. S. Adil AŞCI)

Kırgızistan Ağustos 2015'ten bu yana Rusya, Belarus, Kazakistan ve Ermenistan'ın yanında Avrasya Ekonomik Birliği (EAWU)'nin beşinci üyesidir. 2015 yılında Kırgız Ekonomisi Kumtor altın madenindeki üretimin düşmesi, en önemli satış pazarı Rusya'nın ekonomik yönden zayıflamasına rağmen, %3,5 oranında büyüme göstermiştir. Yerli para birimi Som'un değer kaybetmesi, Rusya'da çalışan Kırgız işçilerin yurtdışından ülkeye yaptıkları döviz havale miktarlarının azalması, ülke ekonomisindeki tüketici harcamalarının düşmesine neden olmuştur. İhracat, para birimi Som'daki önemli devalüasyona rağmen, düşüş göstermiştir. Kırgızistan bütçe ve cari açığını kapatabilmek amacıyla, Uluslararası Para Fonu (IMF) ve Dünya Bankası gibi uluslararası finans kuruluşlarına bağımlı kalmıştır. Bunun yanında mali destek, Rusya ve Çin'den doğrudan yatırımlar yoluyla da gelebilmektedir. 2016'da Kırgızistan Ekonomisinin sadece %1 oranında büyümesi beklenmektedir. Kumtor altın madenindeki üretimin dönem dönem farklılıklar arz etmesi, ekonomik gelişmelerde dalgalanmalara neden olmaktadır. Büyüme hızının düşmesinde, aynı zamanda Rusya'da sürmekte olan ekonomik yavaşlamanın da katkısı söz konusudur. Ülkenin Avrasya Ekonomik Birliği'ne üye olması nedeniyle, ticaret ve ulaşım sektörlerinde orta vadede pozitif yönde hareketlilik beklenmektedir. Ancak sürdürülebilir bir büyüme için Kırgızistan'ın, gerekli daha fazla yapısal reformları gerçekleştirmek ve yatırım ortamını iyileştirmek zorunda olduğu söylenebilir (Kaynak: Kirgisistan, Wirtschaftliche Entwicklung, 2016).

Tablo 2: GSYİH'nın Sektörlere Göre Dağılımı (%)

SEKTÖRLER	2016
Tarım	48%
Sanayi	12.5%
Hizmetler	39.5%

Kaynak: The Economic Intelligent Units (EIU)

2.2. Ekonomi Politikaları

Kırgız Cumhuriyeti, 2016 yılında, Dünya Bankası'nın iş yapma kolaylığı sıralamasında 189 ülke arasında 67. oldu. İş kurma sıralamasında 35., gayrimenkul işlemleri sıralamasında 6., kredi alabilme sıralamasında 28. olmasına rağmen, elektrik bağlantısı sağlama konusunda 160., sınırlar ötesi (dış) ticaret sıralamasında 83. olan Kırgızistan, yatırım ortamı açısından karmaşık bir görünüme sahiptir. Diğer Orta Asya ülkeleriyle karşılaştırıldığında, Tacikistan ve Özbekistan'ın önünde, Kazakistan'ın ardında yer almaktadır. Aynı sıralama da Türkiye, 55. olmuştur. (Kaynak: World Bank)

Dünya Ekonomik Forumu'nun 2014-2015 rekabetçilik endeksinde, 144 ülke arasında 106. Sırayı alan Kırgızistan'da iş yapmanın en sorunlu beş nedeni olarak, siyasi istikrarsızlık (%20,2), yolsuzluk (%17,4), istikrarsız politikalar (%13,1), verimsiz çalışan bürokrasi (%8,6) ve yeterince eğitilmemiş işgücü (%6,2) olarak belirlenmiştir. (Kaynak: World Economic Forum, The Global Competitiveness Report 2014 – 2015)

Uluslararası Şeffaflık Örgütü'nün Yolsuzluk Algılama Endeksine göre, son yıllarda Kırgızistan'ın sıralanmasında önemli ölçüde iyileşme gözlenmektedir. 2010 yılında 178 ülke arasında 164. iken, 2013 yılında 175 ülke arasında 150. olan Kırgızistan, 2014 yılında 14 sıra birden yükselerek 136. oldu. Bu olumlu gelişme, hükümetlerin yolsuzlukla mücadele konusundaki aldıkları önlemlerin sonuçları olarak görülmelidir. (Kaynak: Transparency International, Corruption Perceptions Indices 2010-2014)

2.3. Tarım

Tarım sektörünün GSYİH'ye katkısı %18'dir. Ülkenin büyük bölümü yüksek steplerden oluştuğu ve ekilebilir alanların toplam yüzölçümüne oranı %7 olduğu için tarım sektöründe hayvancılık ön plana çıkmaktadır. Mahsul alımı daha çok alçak vadelerde yoğunlaşmış bulunmaktadır. (Kaynak: Ekonomi Bakanlığı)

Tarım sektörü, düşen sanayi üretimi nedeniyle açığa çıkan işgücünün istihdam edilmesinde önemli bir rol oynamaktadır. Kırgızistan'da özel işletmeler tarımsal üretimin %40'ını gerçekleştirmekte, kamu işletmelerinin üretime katkısı %5 düzeyinde olmakta, üretimin kalan bölümü ise kişisel girişimlerle gerçekleştirilmektedir. (Kaynak: Ekonomi Bakanlığı)

Bağımsızlık sonrası dönemin koşullarından derinden etkilenen tarım sektöründe tarım makinesi yedek parça ve ekipman eksikliği ile gübre açığı ortaya çıkmıştır. Bağımsızlığa kadar diğer Sovyet Cumhuriyetlerinden temin edilmekte olan söz konusu girdiler, doğal olarak bağımsızlık ertesi dönemde piyasa koşullarından temin edilmeye başlanmış ve fiyatlar üzerinde yükseltici etkisi olmuştur. (Kaynak: Ekonomi Bakanlığı)

2.4. Sanayi

SSCB'nin dağılmasının ardından Kırgız ekonomisi üretim kayıpları nedeniyle ciddi sorunlarla karşılaşmıştır. Bugün itibarıyla de sanayi sektörü Sovyet zamanındaki üretim hacimleri seviyesinden uzak olduğu söylenebilir. Sanayi üretiminin en önemli alt sektörü gıda işleme sanayisidir. Gıda işleme sektörü ve konfeksiyon sektörleri aynı zamanda en cazip yabancı yatırım alanları olmuştur. (Kaynak: Ekonomi Bakanlığı)

Kırgızistan'da sanayinin en büyük sorunu Rusya'ya bağımlı olmayı gerektiren koşullardır. Çünkü mevcut sanayinin idamesi için (yedek parça v.s. açısından) Rusya'ya bağımlılık söz konusudur. Aksi halde üretimin durması tehlikesi ile karşı karşıya gelinilebilir. Sanayi girdilerinin diğer ülkelerden sağlanması ekonomik güçlükler meydana getirmektedir. Uygulanmaya çalışılan özelleştirme politikası sonucunda istihdam problemleri ortaya çıkmaktadır. Ayrıca üretim teknolojisi bakımından da çağın çok gerisinde kalmıştır. Tüm bu olumsuzlukları doğal sonucu olarak da sınai üretim azalma göstermiştir. (Kaynak: Ekonomi Bakanlığı)

2.5. Hizmetler

2.5.1. Bankacılık

Bağımsızlık ertesinde Kırgız Cumhuriyeti bankacılık sistemi yeniden yapılandırılmıştır. Halen bu sektörde KC Merkez Bankası'nın yanı sıra 22 ticari banka faaliyet göstermektedir. Merkez Bankası belirli bir seviyede bağımsızlığa sahip bulunmaktadır. Bankalar ağırlıklı olarak dış işlemlerden ve hazine kâğıtları ticaretinden kazanç sağlamaktadır. Ticaret ve yatırımda döviz kontrolü uygulanmamaktadır. Yüzlerce döviz büfesi piyasa fiyatlarından döviz satışında bulunmaktadır. (Kaynak: Ekonomi Bakanlığı)

Kırgız bankacılık sektöründe sermayeleşmenin artırılması, tasarrufların teşvik edilmesi, banka denetim sisteminin iyileştirilmesi ve ilgili mevzuatın güçlendirilmesi gerekmektedir. 2008 yılında bu doğrultuda atılan önemli adım mevduatların korunması hakkında kanunun kabul edilmesidir. Söz konu kanuna uygun olarak yarısını ticari bankalar (yıllık olarak toplam mevduatın %0,2'si), diğer yarısını Devletin karşılayacağı Mevduatları Koruma fonu oluşturulmuştur. (Kaynak: Ekonomi Bakanlığı)

Kırgız Cumhuriyeti, tedricen azalmakta da olsa, hala nakde dayalı bir piyasadır. Piyasaya sunulan krediler genellikle kısa vadeli olmakta, fiziki varlıklar ile teminat altına alınmakta, ancak teminat değerlendirme ve kredi talep edenlerin geri ödeme potansiyellerinin tespit edilmesinde yaşanan güçlükler nedeniyle bankalar kredilendirme yerine hükümet bonolarına yatırım yapmayı tercih etmekte ve dolayısıyla ticari banka finansmanından yararlanma imkânı daralmaktadır. Kırgızistan'da halen 19 sigorta firması faaliyettedir. Sigorta piyasasının milli gelire katkısı %0,35 gibi oldukça düşük bir seviyededir. (Kaynak: Ekonomi Bakanlığı)

2.5.2. Turizm

Kırgızistan Cumhuriyetinde turizm sektörü, Türkiye gibi turizm sektörü yönünden ilerlemiş ülkelerinde olduğu gibi GSMH'sı ya da GSYİH'sının sektörler itibariyle dağılımında yer aldığı gibi yer almamaktadır. Bu nedenle, turizm sektörünün ülke ekonomisi içerisindeki yerinin daha da anlamlı bir şekilde anlaşılır olması için önce Kırgızistan'ın GSYİH'sının sektörel dağılımını ve ardından da söz konusu sektörün ait olduğu kalemler içerisinde ne kadar paya sahip olduğunun tespiti edilerek ulusal ekonomiye olan katkıları ortaya konulması gerekmektedir. (Kaynak: Kırgızistan Ekonomisinde Turizm Sektörünün Yeri Ve Önemi, Araş. Gör. Nurhoca AKBULAEV, 2016)

Kırgızistan açısından turizmin diğer önemli etkisi, istihdamda görülür. Kırgızistan gibi gelişmekte olan ülkelerin çoğunda temel amaç, sanayileşerek kalkınmalarını gerçekleştirmektir. Fakat günümüzde en önemli sorunlardan biri de sanayileşmenin, gelişmekte olan ülkelerde birçok durumda istihdam sorunu çözmeye yeterli olmayışıdır. Diğer yandan, Kırgızistan'ın son nüfus sayımına göre yılda ortalama %1,4 oranında çoğalmakta, fazla işgücü istihdam edilemediğinden işsiz sayısı artmaktadır. Kırgızistan'da yeni istihdam sahalarının açılmasında büyük ölçüde emek-yoğun teknolojiye dayalı olan turizm, önemli bir yer meydana getirecektir. Gerçekten de turizm kesiminde mekanizasyona, otomasyona gitme yolları sınırlıdır. İstihdam yoğunluğu birçok endüstri dalına göre daha yüksektir. Bunun başlıca nedeni de arz edilen ürünün şahsi oluşu, hizmet oluşu ve mekanizasyon ile otomasyondan sınırlı bir şekilde yararlanmasıdır. (Kaynak: Kırgızistan Ekonomisinde Turizm Sektörünün Yeri Ve Önemi, Araş.Gör. Nurhoca AKBULAEV, 2016)

3. DIŞ TİCARET

Kırgızistan'ın denize kıyısı olmaması ve ithalata bağımlılığı, Eski Sovyetler Birliği ülkeleri dışında ticaret ilişkilerini geliştirmesinde önemli bir engel teşkil etmiştir. 1997 yılından itibaren artan altın ihracatı sayesinde yeni dünya pazarlarına ulaşılmış, ne var ki, altın ihracatında yoğunlaşması da ihracatta ürün çeşitliliğinin gelişmesine engel olmuştur (Kaynak: Ekonomi Bakanlığı)

Kırgız Cumhuriyeti 1998 yılında Dünya Ticaret Örgütüne katılarak Orta Asya Cumhuriyetlerinde bu üyeliği gerçekleştiren ilk ülke olmuştur. Kırgızistan, Rusya Federasyonu, Kazakistan, Belarus ve Tacikistan'ı da içine alan Avrasya Ekonomik Topluluğu'nun da bir üyesidir. Kırgızistan temelde liberal bir ekonomi ve ticaret politikası benimsemektedir. (Kaynak: Ekonomi Bakanlığı)

Kırgızistan ticaret yapısının bölgesel ağırlıklı olması bölge içerisindeki ikili veya ayrıcalıklı ticaret anlaşmalarını önemli kılmaktadır. Nitekim ülkeye gelen yabancı yatırımcıların büyük bölümü bölgeyi hedef olarak algılamaktadır.

Kırgızistan'ın dünya ticaretinden aldığı pay oldukça düşük olup, on binde ikiye yakındır. İhracatının özellikle komşularının ithalat performansına bağımlı olduğu görülmektedir. 1998 Rusya krizinde rublenin değerinin ani düşüşüyle Rusya'nın ithalatında yaşanan düşüş ve bunun domino etkisi yaratarak Kazakistan'ın da Rusya'dan ithalatı caydırmak için %200'lere varan oranlarda gümrük vergisi artırımına gitmesi Kırgızistan'ın ihracatını olumsuz etkilemiştir. Bu dönemde Rusya'dan ithalat artarak ödemeler dengesinde sarsıntıya sebep olmuştur. (Kaynak: Ekonomi Bakanlığı)

Rusya krizi sırasında Orta Asya ülkeleri sınırlarını kapatarak, yüksek tarifeler uygulamışlardır. Bu dönemde ülkeler arasında kurulmuş olan Gümrük Birliği uygulanamaz hale gelmiştir. Kırgızistan ise bunun dışında kalmış, kısa vadede zarar görmüş ancak sınırları kapatmak yerine batı ve Çin pazarlarıyla ticareti artırmaya çalışmıştır.

3.1. Kırgızistan'ın Dış Ticareti

Kırgızistan İstatistik Kurumu verilerine göre, dış ticaret açığı 2016 yılında artış göstererek 2,421,445 milyon Dolar olarak gerçekleşti. Öte yandan, Kırgızistan'ın İhracatı %-1 oranla 18.440 düşüş

göstermiştir.

Tablo 3: Kırgızistan'ın Dış Ticaret göstergeleri (milyon \$)

	2012	2013	2014	2015	2016
İHRACAT	1.683	1.773	1.884	1.646	1.544
İTHALAT	5.373	5.983	5.735	3.938	3.919
HACİM	7.056	7.756	7.619	5.584	5.463
DENGE	-3.690	-4.210	-3.851	-2.292	-2.375

Kaynak: Trademap

3.2. Kırgızistan'ın İhracatında Başlıca Ürünler (milyon dolar)

Tablo 4: Kırgızistan'ın İhracatında Başlıca Ürünler

KOD	ÜRÜN	2014	2015	2016
71	Doğal veya kültürlü inciler, kıymetli veya yarı kıymetli taşlar, kıymetli metaller, metal kaplı olanlar...	725.375	669.430	707.475
26	Cevher, cüruf ve kül	41.389	19.816	68.285
99	Başka yerde sınıflandırılmamış mallar	288.568	131.507	68.062
07	Yenilebilir sebzeler, bazı kökler ve yumrular	87.487	55.907	62.169
87	Demiryolu veya tramvay taşıtları dışındaki diğer taşıtlar, bunların parça ve aksesuarları	74.631	63.355	55.127
27	Mineral yakıtlar, mineral yağlar ve bunların damıtılmasından elde edilen ürünler; bitümlü maddeler...	129.333	75.216	48.949
88	Uçak, uzay aracı ve parçaları	10.063	40.803	44.226
62	Giysi ve giyim aksesuarları, örme veya tığ işi olmayan eşyalar	72.296	30.885	35.004
61	Örme veya tığ işi kıyafetler ve giyim eşyaları	26.679	9.647	33.866
84	Makine, mekanik cihazlar, nükleer reaktörler, kazanlar ve parçaları	38.916	39.702	30.927
04	Süt ürünleri; kuş yumurtaları; doğal bal; hayvansal kökenli yenilebilir ürünler	23.970	18.989	23.605
08	Yenilebilir meyve ve fındık; kabuklu meyve veya soyulmuş kavun	38.419	15.248	23.409
85	Elektrikli makina ve cihazlar ve bunların parçaları; ses kayıt cihazları ve çoğaltıcılar, televizyon...	33.057	35.944	23.235
52	Pamuk	24.510	15.993	19.855
70	Cam ve cam eşyalar	27.557	14.150	16.592
72	Demir ve Çelik	19.531	9.343	16.161
24	Tütün ve üretilen tütün yerine geçen maddeler	37.963	28.436	15.634
90	Optik, fotografik, sinematografik, ölçme, kontrol, hassas, tıbbi veya cerrahi cihazlar	2.786	5.326	14.132
39	Plastik maddeler ve bunların parçaları	19.768	17.021	13.518
74	Bakır ve bunların parçaları	8.935	8.836	10.632

3.3. Kırgızistan'ın İthalatında Başlıca Ürünler

Tablo 5: Kırgızistan'ın İthalatında Başlıca Ürünler

KOD	ÜRÜN	2014	2015	2016
27	Mineral yakıtlar, mineral yağlar ve bunların damıtılmasından elde edilen ürünler; bitümlü maddeler; mineral...	1.166.169	778.136	401.745
84	Makine, mekanik cihazlar, nükleer reaktörler, kazanlar ve parçaları	377.634	358.689	395.368
64	Ayakkabı, pantolon ve benzeri şeyler; bu gibi eşyaların parçaları	49.991	87.386	258.298
85	Elektrikli makina ve cihazlar ve bunların parçaları; ses kayıt cihazları ve çoğaltıcılar, televizyon...	215.633	172.145	207.568
55	Yapay elyaftan elyaflar	60.579	81.872	155.372
61	Örme veya tığ işi kıyafetler ve giyim eşyası eşyaları	98.416	66.941	151.188
72	Demir ve çelik	227.098	296.212	134.338
39	Plastik maddeler ve bunların parçaları	173.072	122.497	133.584
87	Demiryolu veya tramvay taşıtları dışındaki diğer taşıtlar, bunların parça ve aksesuarı	819.094	205.766	122.341
99	Başka yerde sınıflandırılmamış mallar	41.771	113.190	121.310
30	Eczacılıkla ilgili ürünler	199.363	147.833	117.060
44	Ağaç ve ahşap eşyalar; odun kömürü	147.615	68.561	104.972
62	Giysi ve giyim aksesuarları, örme veya tığ işi olmayan eşyalar	84.890	64.933	101.880
73	Demir veya çelikten eşya	165.071	122.315	96.920
88	Uçak, uzay aracı ve parçaları	56.024	42.188	84.763
33	Uçucu yağlar ve resinoidler; parfümeri, kozmetik veya tuvalet müstahzarları	55.166	39.228	83.125
90	Optik, fotografik, sinematografik, ölçme, kontrol, hassas, tıbbi veya cerrahi...	54.430	55.573	58.655
17	Şekerler ve şekerleme	83.939	56.111	55.141
54	Yapay filamentler; yapay tekstil malzemelerinin şeritleri ve benzerleri	19.706	24.014	54.065
15	Hayvansal veya bitkisel katı ve sıvı yağlar ve bunların bölünme ürünleri; hazır yemeklik yağlar...	77.003	65.990	51.572

Kaynak: Trademap

4. BAŞLICA ÜLKELER İLE DIŞ TİCARET

4.1. Başlıca Ülkeler İtibarı İle İhracat (milyon dolar)

Tablo 6: Kırgızistan'ın Başlıca Ülkeler İtibarı İle İhracatı

ÜLKELER	2014	2015	2016
İSVİÇRE	575.608	562.114	648.020
KAZAKİSTAN	508.658	227.703	151.151
RUSYA	122.293	157.301	145.209
ÖZBEKİSTAN	163.698	95.030	125.074
TÜRKİYE	85.998	84.047	89.976
ÇİN	32.783	35.877	79.703
BAE	141.779	98.970	36.424
İNGİLTERE	3.076	1.802	32.009
TACİKİSTAN	75.054	24.206	21.840
BELÇİKA	22.882	22.170	10.883
AFGANİSTAN	23.237	8.931	8.192
İRAN	6.582	3.640	8.148
LİTVANYA	4.913	3.792	7.544
ALMANYA	8.232	7.026	6.385
TÜRKMENİSTAN	7.853	6.307	5.698
BULGARİSTAN	5.147	5.475	4.548
SİRBİSTAN	4.975	6.559	4.382
IRAK	17.753	16.085	3.486
UKRAYNA	4.587	7.942	3.167
LETONYA	3.863	1.969	2.950

Kaynak: Trademap

4.2. Başlıca Ülkeler İtibarı İle İthalat (milyon dolar)

Tablo 7: Kırgızistan'ın Başlıca Ülkeler İtibarı İle İthalat

ÜLKELER	2014	2015	2016
ÇİN	1.098.468	1.029.111	1.464.957
RUSYA	1.779.832	1.271.642	799.822
KAZAKİSTAN	776.738	677.407	635.548
TÜRKİYE	307.968	164.290	190.776
AMERİKA	108.715	122.066	153.606
ÖZBEKİSTAN	102.238	59.219	69.767
ALMANYA	114.729	92.899	62.407
UKRAYNA	108.887	89.315	39.784
BELARUS	89.700	53.605	35.166
G. KORE	123.064	53.981	25.964
İTALYA	14.032	22.827	25.483
HİNDİSTAN	19.227	22.864	22.660
FRANSA	12.522	23.031	21.782
JAPONYA	184.737	61.436	18.951
POLONYA	31.596	23.377	15.158
BREZİLYA	180	292	13.914
SİRBİSTAN	3.374	8.425	12.588
İSVİÇRE	31.258	18.357	11.677
HOLLANDA	83.299	20.834	11.446
SLOVENYA	17.178	9.190	10.591

Kaynak: Trademap

4.3. Kırgızistan'ın Dış Ticaret Politikası

Kırgız Cumhuriyeti'nde uygulanan gümrük tarifeleri 0, 5, 10, 12, 15, 20 ve 30 olmak üzere 7 seviyede toplanmıştır. Cetvelin %46,6'sı "0", %14,2'si %5, %33,4'ü %10, %3,1'i %12, %2,7'si %15, %0,2'si %20 ve yine %0,2'si %30 oranındaki gümrük vergilerinden oluşmaktadır. Tütün, alkol, değerli madenler, petrol, halı, kahve ve kakao, mücevherat, kristal, kürk ve ateşli silahlar %10 ila 20 oranında özel tüketim vergisine tabidir. Nisan 2004'te kabul edilen yeni Gümrük Kanunu kendi alanındaki uluslararası standartlara uyumlu olup, Gümrük İşlemlerinin Basitleştirilmesi ve Uyumlaştırılmasına ilişkin Kyoto Sözleşmesiyle getirilen düzenlemeleri içermektedir. Kırgız Cumhuriyeti'nde gümrük değerlendirme uygulaması gümrük işlemlerinin tamamlanması açısından büyük öneme sahiptir. İthal edilecek ürün üzerinden tahsil edilecek vergiler ülke gruplarına göre referans fiyat listelerinde belirlenmiş bulunan değerlerden hesaplanmaktadır. (Kaynak: Ekonomi Bakanlığı)

İthalatta talep edilen belgeler, gümrük beyannamesi, yüke eşlik eden her türlü doküman, kontrat, fatura, güvenlik sertifikası, menşe belgesi, uygunluk belgesi ve vekâletnamedir. Tüzel kişilikler ayrıca, şirket tüzüğü, kuruluş anlaşması, kayıt belgesi, banka hesabını gösterir banka referansı, yerel vergi idaresinden referans belgelerini de sunmak durumundadır. Ürünün niteliğine göre bitki ve hayvan sağlığı belgeleri ve ithal/ihraç izni belgeleri de aranabilmektedir. Bunlara ek olarak gümrük yetkilileri gümrük beyannamesindeki bilgilerin doğrulanması amacıyla ek belge/bilgi talep edebilmektedir. Kırgızistan 2014 yılının Aralık ayında Avrasya Birliği'ne üyelik anlaşmasına imza atmış ve Kırgızistan'ın Birliğe tam üyeliği protokollerin onaylandığı 1 Mayıs 2015 tarihinden itibaren geçerlilik kazanmıştır. (Kaynak: Ekonomi Bakanlığı)

4.4. Tarifeler ve Diğer Vergiler

Ülkede uygulanmakta olan genel Katma Değer Vergisi oranı %12'dir. Alım satım işleri %1,5 diğer tüm işler ise %2,5 oranında vergilendirilmektedir. Katma Değer Vergisi mükellefi olmayan firmalar için ise alım satım işleri %2,5 diğer işler ise %3,5 oranında vergilendirilmektedir. (Kaynak: Ekonomi Bakanlığı)

4.4.1. Gümrük Vergileri

29 Mayıs 2014 tarihinde Astana'da düzenlenen Avrasya üst Düzey Ekonomik Konseyin oturumunda Kırgızistan'ın Rusya, Beyaz Rusya ve Kazakistan'ın oluşturdukları Gümrük Birliğine Girişine ilişkin Yol Haritası imzalandı. Yol Haritası ile Kırgız Cumhuriyeti'nin Gümrük Birliğine giriş tarihi olarak Ocak 2015 belirlendi. Böylelikle Kırgızistan'ın anılan Gümrük Birliğine girişi daha kesin çerçeveler aldı. Bu durum gümrük tarifelerinin yükseleceği, Kırgızistan'dan çıkarak, daha çok üretimine yöneleceği anlamına geliyor. Bu olay ekonomide en çok tartışılan konuların başında geliyor. Bu nedenle şirketler, ilerideki planlarını ve faaliyet alanlarını çok iyi planlamaları, bu çerçevede analiz yapmaları gerekiyor. (Kaynak: Ekonomi Bakanlığı)

4.4.2. Tarife Dışı Engeller

Kırgız Cumhuriyeti DTÖ'ne üye olmasının ertesinde miktar kısıtlaması veya lisans, kota, yasaklama, ön kabul zorunlulukları gibi tarife dışı engellere ve DTÖ Anlaşmasıyla yasaklanmış diğer uygulamalara başvurmamayı, yeniden koymamayı ve uygulamamayı taahhüt etmiştir. (Kaynak: Ekonomi Bakanlığı)

Bu çerçevede, ithalat ve ihracatta uygulanan kotalar kaldırılmış, yine ithalat ve ihracattaki lisans uygulamalarına büyük ölçüde son verilmiştir. Ancak, DTÖ üyesi ülkeler dışından ithal edilen alkollü içkilerin ve biraların ithalinde kota uygulaması vardır. Kota seviyesi son üç yıllık ortalama, ithalatçı başvurusu, piyasa talebi gibi unsurlar gözetilerek belirlenmektedir. (Kaynak: Ekonomi Bakanlığı)

Şifreleme donanımı, askeri teçhizat, toksin ve zehirli maddelerden korunmaya yönelik teçhizat, nükleer materyal ve teknolojiler, çifte kullanıma tabi mallar, değerli metaller, değerli doğal taşlar, narkotik ilaçlar, psikoterapik maddeler, zehirler, tehlikeli atıklar, ilaçlar, alkol ve alkol ürünleri, resmi ve sivil kullanıma yönelik silahlar ve tütün ithali izne tabi olup, uygulanmakta olan yeknesak lisans sistemi DTÖ kuralları ile uyumludur. (Kaynak: Ekonomi Bakanlığı)

4.4.3. Ürün Standartları ile İlgili Uygulamalar

Bağımsızlığının ardından Kırgızistan, sağlık sektöründe reformlar başlattı ve 1992 yılında Uluslararası Sağlık Örgütü'ne üye oldu. Bu çerçevede, dünya standartlarına uyum amacıyla Kırgızistan Cumhuriyeti'nde medikal ürünleri üretimi, ithalatı ve satışını denetleyen "Medikal Teknoloji ve İlaçların Kalite Kontrol ve Standardizasyonu Devlet Merkezi" kuruldu. Kamu kurumlarının ilaç alımları ihale yöntemi ile gerçekleşiyor. Eczacılık ürünlerinin Kırgızistan'a ithalatında uygulanan gümrük vergisi ve KDV sıfır. İthalat esnasında yüzde 0,15 oranında gümrük harcının ödenmesi gerekiyor. Medikal Teknoloji ve İlaç Kalite Kontrol ve Standardizasyonu Devlet Merkezi eczacılık ürünlerinin ithalatını denetliyor. (Kaynak: Ekonomi Bakanlığı)

5. EKONOMİK VE TİCARİ İLİŞKİLER

5.1. Yatırımlar, Yabancı Sermaye ve Mevzuatı

1991 yılında bağımsızlığını elde ettiğinden itibaren, Kırgızistan Cumhuriyeti hem siyasi hem de ekonomik açıdan ciddi sorunlarla karşılaşmıştır. Yüksek rakamlara ulaşan dış borç, istikrarsızlıklar ve siyasal iktidar tarafından görev suiistimali 2005 ve 2010 yıllarında olmak üzere halkın desteği ile darbelerle ülkeyi karşılaştırmıştır. 2010 yılında yaşanan olayların ardından Orta Asya'da parlamenter sisteme geçen ilk ülke Kırgızistan olmuştur (UNDP, 2015).

Birçok BDT ülkelerinin aksine, Kırgızistan'ın sahip olduğu doğal kaynakları açısından zengin olmadığından dolayı yolsuzluk konusu değerlendirildiğinde pay alınacak bir pastanın olmadığına işaret etmektedir. Ayrıca, Kırgızistan'ın diğer Orta Asya ülkelerine kıyasla daha hızlı reformcu olduğu söylenebilir. Reform sürecinin devletin ekonomiye müdahalesin azaltılmasına yönelik politikaları içermesi ise yolsuzluk açısından önemli avantaj olarak görülmektedir. Bağımsızlığını elde ettiğinden itibaren ülkede fiyat liberalizasyonu, ticari ve tarım mevzuatındaki reformlar, özellikle küçük ve orta ölçekli işletmelerin özelleştirilmesi ve serbest ticari rejime tabi tutulması olarak sıralanabilir (Çokgezen, 2004).

5.2. Ülkedeki Serbest Bölgeler (Özel Ekonomik Bölgeler)

Kırgızistan'da 4 adet Serbest Ekonomi Bölgesi faaliyette bulunmaktadır. Bunlar sırayla Bişkek, Karakol, Narın ve Maymak Serbest Ekonomi Bölgeleridir. Kırgızistan'da ilk olarak Narın Serbest Ekonomi Bölgesi 20 Nisan 1991 tarihinde 42,5 bin kilometre alanda açılmıştır. Daha sonra, 1993 yılının Mayıs

ayında Kırgız Cumhuriyeti Meclisi Kararnamesi ile Issık Göl bölgesinin Karakol şehrinde 'Karakol' Serbest Ekonomi Bölgesi faaliyete geçmiştir. Aynı Kararname ile Calalabad ilinin Alay, Çon- Alay ve Kara Kulca ilçelerinde Serbest Ekonomi Bölgeleri oluşturulmuştur. 29 Haziran 1995 tarihli Meclis Kararnamesi ile 'Manas' havaalanı, buna yakın olan AkÇiy köyü ve Bişkek şehrindeki Milli Sergi Merkezi'nin sınırlarını kapsayan bölge 'Bişkek' Serbest Ekonomi Bölgesi olarak ilan edilmiştir. 1997 yılında ise Talas ilinde 300 hektarlık alan üzerinde 'Maymak' Serbest Ekonomik Bölgesi oluşturulmuştur. (Kaynak: Ekonomi Bakanlığı)

Ayrıca 2008 yılında Talas bölgesinde Kırgızistan ve Kazakistan sınırında iki ülkenin eşit miktarlarındaki arazide yer alacak yeni Serbest Ekonomi Bölgesinin oluşturulması iki ülke Hükümeti tarafından onaylanmış olup, hâlihazırda Kırgızistan finansman arayışındadır. (Kaynak: Ekonomi Bakanlığı)

1998 yılında Kırgızistan Cumhuriyeti tarafından kurulmalarına karar verilen Torugart, İrkeştam, Ak-Col, Çaldovar, Kara-Su, Şarkan-Say, Üç-Korgon ve Gülçe Serbest Gümrük Bölgeleri ise gerekli yasal düzenlemeler yapılmadığından ve hukuki altyapı ile serbest gümrük bölgesi yürütme mekanizması oluşturulmadığından dolayı halen faaliyet dışı bulunmaktadır. (Kaynak: Ekonomi Bakanlığı)

5.3. Ülkede İş Kurma Mevzuatı

Geçmiş dönemde Ülkede tüzel kişiliğe haiz sermaye şirketi kurmak ancak 4 farklı kamu kurumuna kayıt yaptırılmasıyla mümkün olmaktadır. Bu kurumlar Kırgızistan Adalet Bakanlığı, Ulusal İstatistik Komitesi, Devlet Vergi İnceleme Kurulu ve Sosyal Fon İdaresi'dir. Diğer taraftan şahıs şirketlerinin sadece Ulusal İstatistik Komitesi, Devlet Vergi İnceleme Kurulu'na kayıt olması yeterlidir. (Kaynak:Ekonomi Bakanlığı)

1 Nisan 2009 tarihinde benimsenmiş olan ve Ülkede yabancı yatırımcıların şirket kurmasını kolaylaştıran yeni 1 Nisan 2009 tarihinde benimsenmiş olan ve Ülkede yabancı yatırımcıların şirket kurmasını kolaylaştıran yeni sistemde yalnızca Adalet Bakanlığı'na başvuru yapılarak prosedür tamamlanmaktadır. Yeni sistemde sermaye şirketi olarak kayıt yaptırabilmek için aşağıda belirtilen evraklarla üç nüsha olarak Adalet Bakanlığı'na başvurulması gerekmektedir. (Kaynak: Ekonomi Bakanlığı)

-Başvuru Formu

-Şirket Ana Sözleşmesi

-Kuruluş Anlaşması

-Ticaret Sicil Gazetesi (Kurucunun yabancı şirketin olması durumunda) / Geçerli vizesi süresi ile birlikte pasaport numarası (Kurucunun yabancı şahıs olması durumunda). Belgelerin Kırgız noterliklerinden onaylı olarak tercüme edilmesi gerekmektedir.

-Şirket Kuruluş Sermayesini Tevsik Eden Belge. (Kaynak: Ekonomi Bakanlığı)

6. TÜRKİYE İLE TİCARET

6.1. Türkiye-Kırgızistan Dış Ticaret Göstergeleri (milyon dolar)

Tablo 8: Türkiye-Kırgızistan Dış Ticaret Göstergeleri

YIL	İHRACAT	İTHALAT	HACİM	DENGE
2017*	265,9	124,3	390,2	141,6
2016	308,9	101,1	410,0	207,9

2015	294,7	76,9	371,6	217,8
2014	421,4	65,6	487,1	355,8
2013	388,3	37,0	425,3	351,4
2012	257,5	45,2	302,7	212,2
2011	180,2	52,1	232,4	128,1
2010	129,2	30,9	160,1	98,3
2009	140,0	31,4	171,4	108,6
2008	191,4	48,0	239,3	143,4
2007	181,3	45,0	226,3	136,3
2006	132,2	27,5	159,6	104,7

Kaynak: TUIK

*: Ocak-Eylül verileri

6.2. Türkiye'nin Kırgızistan'a İhracatında Başlıca Ürünler (milyon dolar)

Tablo 9: Türkiye'nin Kırgızistan'a İhracatında Başlıca Ürünler

KOD	ÜRÜN	2014	2015	2016
61	Örme veya tığ işi kıyafetler ve giyim eşyaları	63.296	55.992	76.045
71	Doğal veya kültürlü inciler, kıymetli veya yarı kıymetli taşlar, değerli metaller, metal kaplı olanlar...	83.164	53.351	32.482
60	Örme veya tığ işi doku	8.088	16.202	32.100
62	Giyisi ve giyim aksesuarları, örme veya tığ işi olmayan eşyalar	27.088	19.801	29.407
84	Makine, mekanik cihazlar, nükleer reaktörler, kazanlar ve parçaları	23.802	17.320	18.432
96	Çeşitli imalat eşyaları	17.316	15.783	14.306
39	Plastik maddeler ve bunların parçaları	26.561	15.554	11.667
85	Elektrikli makina ve cihazlar ve bunların parçaları; ses kayıt cihazları ve çoğaltıcılar, televizyon...	28.530	13.631	10.653
54	Yapay filamentler; yapay tekstil malzemelerinin şeritleri ve benzerleri	5.998	4.859	7.834
87	Demiryolu veya tramvay taşıtları dışındaki diğer taşıtlar, bunların parça ve aksesuarı	8.555	3.908	6.500
63	Diğer hazırlanmış tekstil ürünleri; setleri; giyilen giysiler ve giyilen tekstil ürünleri; eski püskü giysiler	7.120	4.060	5.587
57	Halı ve diğer tekstil yer kaplamaları	18.668	7.995	5.516
64	Ayakkabı, pantolon ve benzeri şeyler; bu gibi eşyaların parçaları	10.085	6.857	5.372
52	Pamuk	6.288	4.559	3.701
58	Özel dokuma kumaşlar; püsküllü tekstil kumaşları; dantel; Halılar; Nakış	4.162	2.757	3.530

30	Eczacılıkla ilgili ürünler	2.922	4.052	3.404
17	Şekerler ve şekerleme	8.277	3.003	3.339
94	Mobilya; yatak takımları, şilteler, yatak yastıkları, minderler ve benzeri doldurulmuş mobilyalar...	6.436	4.674	3.288
32	Tabaklama veya boyama özleri; Tanenler ve türevleri; boyalar, pigmentler ve diğer boyalar...	5.412	3.443	2.911
21	Çeşitli yenilebilir müstahzarlar	3.613	2.937	2.837

Kaynak: Trademap

6.3. Türkiye'nin Kırgızistan'dan İthalatında Başlıca Ürünler (milyon dolar)

Tablo 10: Türkiye'nin Kırgızistan'dan İthalatında Başlıca Ürünler

KOD	ÜRÜN	2014	2015	2016
71	Doğal veya kültürlü inciler, kıymetli veya yarı kıymetli taşlar, kıymetli metaller, metal kaplı olanlar...	3.432	31.583	69.004
07	Yenilebilir sebzeler ve bazı kökler ve yumrular	29.549	18.315	12.553
52	Pamuk	8.497	7.139	9.600
74	Bakır ve bunların parçaları	9.089	3.287	2.460
08	Yenilebilir meyve ve fındık; kabuklu meyve veya kavuğu soyulmuş meyve	2.998	5.150	1.779
76	Alüminyum ve bunların parçaları	5.481	8.082	1.562
05	Hayvansal menşeli ürünler (başka yerlerde belirtilmeyen veya dahil olmayan)	5.032	2.283	1.374
78	Kurşun ve kurşundan eşyalar	658	368	1.277
87	Demiryolu veya tramvay taşıtları dışındaki diğer taşıtlar, bunların parça ve aksesuarı	34	302	577
41	Ham deri ve deriler (kürkler hariç)	323	89	541
26	Cevher, cüruf ve kül	0	0	83
79	Çinko ve bunlardan mamul eşya	0	0	82
84	Makine, mekanik cihazlar, nükleer reaktörler, kazanlar ve parçaları	162	37	31
90	Optik, fotografik, sinematografik, ölçme, kontrol, hassas, tıbbi veya cerrahi ...	10	0	28
48	Kâğıt ve mukavvalar; kâğıt hamuru, kâğıt veya mukavvadadan eşya	0	1	28
32	Tabaklama veya boyama özleri; Tanenler ve türevleri, boyalar, pigmentler ve diğer boyalar ...	0	0	22
22	İçecekler, alkollü içecekler ve sirke	54	65	14
44	Ağaç ve ahşap eşyalar; odun kömürü	11	0	10

38	Muhtelif kimyasal ürünler	5	25	8
62	Giyisi ve giyim aksesuarları, örme veya tığ işi olmayan eşyalar	0	5	6

Kaynak: Trademap

6.4. Çerkezköy'den Kırgızistan'a İhraç Edilebilecek Başlıca Ürünler

Tablo 11: Çerkezköy'den Kırgızistan'a İhraç Edilebilecek Başlıca Ürünler

KOD	ÜRÜN	ÇERKEZKÖY'DEKİ FİRMA SAYISI
84	Makine, mekanik cihazlar, nükleer reaktörler, kazanlar ve Parçaları	70
73	Demir veya çelikten eşya	5
87	Demiryolu veya tramvay taşıtları dışındaki taşıtlar ve bunların parça, aksesuarları	20
39	Plastik maddeler ve bunların parçaları	54
30	Eczacılıkla ilgili ürünler	11
94	Mobilya; Yataklar, şilteler, şilte takımları, minderler ve benzeri dolaplar	15
38	Muhtelif kimyasal ürünler	38
40	Kauçuk ve bunların parçaları	15
48	Kâğıt ve mukavvalar; Kâğıt hamuru, kâğıt veya mukavvadan eşya	14
33	Uçucu yağlar ve resinoidler; Parfümeri, kozmetik veya tuvalet müstahzarları	14
17	Şekerler ve şekerleme	18
85	Elektrikli makine ve cihazlar ve bunların parçaları; Ses kayıt cihazları ve çoğaltıcılar, televizyon. . .	39
27	Mineral yakıtlar, mineral yağlar ve bunların damıtılmasından elde edilen ürünler; Bitümlü maddeler; Mineral..	38
72	Demir ve çelik	5
28	İnorganik kimyasallar; Kıymetli metallerin, nadir toprak metallerinin organik veya inorganik bileşikleri. . .	38
90	Optik, fotografik, sinematografik, ölçme, kontrol, hassas, tıbbi veya cerrahi. . .	10
62	Hazır giyim eşyası ve giyim eşyası (örme veya tığ işi hariç)	38
61	Örme veya tığ işi kıyafetler ve giyim eşyaları	21
29	Organik kimyasallar	15
64	Ayakkabı, pantolon ve benzeri şeyler; Bu gibi eşyaların parçaları	11
12	Yağlı tohumlar ve yağlı meyveler; Çeşitli tahıllar, tohumlar ve meyveler; Endüstriyel veya tıbbi. .	6

6.5. İkili Anlaşma Ve Protokoller

Tablo 12: İkili Anlaşma ve Protokoller

ANLAŞMA	İMZA TARİHİ
Türkiye Cumhuriyeti ile Kırgız Cumhuriyeti Arasında Ekonomik ve Ticari İşbirliğine Dair Anlaşma	23 Aralık 1991
Türkiye Cumhuriyeti ile Kırgızistan Cumhuriyeti Arasında Yatırımların Karşılıklı Teşviki ve Korunması Anlaşması	28 Nisan 1992
Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Kırgızistan Cumhuriyeti Hükümeti Arasında Uluslararası Karayolu Taşımacılığı Anlaşması	28 Nisan 1992
Türkiye ile Kırgızistan Arasında Mutabakat Tutanağı (Eximbank Çerçeve Anlaşması)	28 Nisan 1992
Türk Eximbank'ın Kırgızistan ile İşbirliği Hakkında Mutabakat Muhtırası	29 Nisan 1992
75 Milyon ABD Dolarlık Kredi Anlaşmasının Ödeme Koşulları Hakkında Türk Eximbank ile Kırgızistan Cumhuriyeti Milli Bankası Arasında Varılan Çerçeve Anlaşması	29 Nisan 1992
Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Kırgızistan Cumhuriyeti Hükümeti Arasında Küçük ve Orta Ölçekli Sanayii Geliştirme Alanında Teknik İşbirliği Protokolü	29 Nisan 1992
Türkiye Cumhuriyeti ile Kırgızistan Cumhuriyeti Arasında Hava Hizmetleri Hakkında Protokol	28 Nisan 1992
Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Kırgız Cumhuriyeti Hükümeti Arasında Haberleşme Alanında İşbirliği Protokolü	2 Aralık 1992
Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Kırgız Cumhuriyeti Hükümeti Arasında Ticaret ve Ekonomik İşbirliği Anlaşması	24 Ekim 1997
Türkiye Cumhuriyeti ile Kırgız Cumhuriyeti Arasında Gelir Üzerinden Alınan Vergilerde Çifte Vergilendirmeyi Önleme ve Vergi Kaçakçılığına Engel Olma Anlaşması	2 Temmuz 1999
Türkiye Cumhuriyeti ile Kırgızistan Cumhuriyeti Arasında Karma Ekonomik Komisyon Kurulmasına Dair Anlaşma	1995
Türkiye-Kırgızistan Karma Ekonomik Komisyonu (KEK) I. Dönem Protokolü	14 Ekim 1997
Türkiye-Kırgızistan Karma Ekonomik Komisyonu (KEK) II. Dönem Protokolü	13 Nisan 2001
Türkiye-Kırgızistan Karma Ekonomik Komisyonu (KEK) III. Dönem Protokolü	14 Mayıs 2003
Türkiye-Kırgızistan Karma Ekonomik Komisyonu (KEK) IV. Dönem Protokolü	5 Ağustos 2006
Türkiye-Kırgızistan Karma Ekonomik Komisyonu (KEK) V. Dönem Protokolü	5 Eylül 2008
Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Kırgız Cumhuriyeti Hükümeti Arasında Uzun Vadeli Ticari ve Ekonomik İşbirliği Programı İcra Planı	14 Mayıs 2003
Türkiye Cumhuriyeti ile Kırgız Cumhuriyeti Arasında Uzun Vadeli Ticari ve Ekonomik İşbirliği Programı İcra Planı	31 Ekim 2008

Kaynak: Ekonomi Bakanlığı

6.6. İki Ülke Arasında Ticarete Karşılaşılan Sorunlar

2007 yılında dünya piyasalarında yaşanan çalkantılar Kırgızistan ekonomisi üzerinde doğrudan etki yapmıştır. Bunda en büyük etken ülkenin enerji ve gıda gibi stratejik kalemlerde net ithalatçı konumunda olmasıdır. Ekonomik büyümenin komşularından gelen sermayeyle pozitif korelasyon göstermesi dış şoklara açıklığı daha da perçinlemektedir. (Kaynak: Ekonomi Bakanlığı)

Ekonomide yapısal sorunların varlığı dikkat çekmektedir. Bunların başında kamunun yeterli düzeyde gelir elde etmesinde yaşanan güçlükler ve yeterli bir sosyal güvenlik ağı oluşturamama gelmektedir. Nüfusun büyük çoğunluğu fakirlikle karşı karşıyadır.

Resmi kayıtlara göre yoksulluk oranı %43 olup, yoksul kesim ağırlıklı olarak Bişkek ve Oş şehirleri dışındaki bölgelerde geçimini hayvancılık ve çiftçilik ile sağlamaktadır. Dolayısıyla, ülke nüfusunun azlığı bir yana, alım gücünün düşüklüğü de istenilen dış ticaret büyüklüklerine ulaşmada engel teşkil edebilmektedir. (Kaynak: Ekonomi Bakanlığı)

Kırgızistan'da vergi kontrolünden sorumlu birimlerin fazlalığı ve kontrol amaçlı ziyaretlerin sıklığı, iş çevreleri için hem maliyet artışına hem de zaman kaybına neden olmaktadır. Kayıt dışı ekonominin büyüklüğü önemli bir sorundur. (Kaynak: Ekonomi Bakanlığı)

6.6.1. Bankacılık ve Gümrük İşlemleri

Kırgızistan'da yüksek risk algılaması nedeniyle kısa vadeli finansman yüksek faizlerle temin edilebilmektedir. Dolayısıyla ülkede faaliyet gösteren yabancı firmalar ülke dışından kredi teminine yönelmektedir. Leasing sistemi, mevzuat eksiklikleri nedeniyle işlememektedir. İhracat finansmanı da aynı derecede zor olmaktadır. İthalat bedelleri genelde nakit olarak ödenmektedir. Akreditif uygulaması sınırlıdır. Özel sektörde işlemler ağırlıklı olarak nakitle gerçekleştirilmektedir. (Kaynak: Ekonomi Bakanlığı)

6.6.2. Standardizasyon Problemi

Ticaretin yoğunlaştığı Dordoy pazarında satılan bir Türk konfeksiyon ürününün, tüccarlar tarafından alınıp Çin'e gönderilip Çin'de taklidinin yapılarak üçte bir fiyattan Dordoy pazarında satışa sunulması 3-4 hafta kadar kısa bir süreyi almakta, dolayısıyla pazara getirilen Türk mallarının satış süresi 1 ay ile sınırlanmaktadır. (Kaynak: Ekonomi Bakanlığı)

Türkiye'den Orta Asya ülkelerine gönderilen ihraç ürünleri ağırlıklı olarak karayoluyla taşınmaktadır. Türkiye menşeli malların rekabetçi fiyatlı olmalarına rağmen, nakliye ve geçiş ücretlerinin yüksek olması, ayrıca, gümrüklerde karşılaşılabilen gayri resmi ödemeler rekabeti olumsuz etkilemektedir. (Kaynak: Ekonomi Bakanlığı)

6.6.3. Vize İşlemleri

Türkiye Cumhuriyeti ile Kırgız cumhuriyeti arasındaki Vize Muafiyeti Anlaşması uyarınca pasaport veya seyahat belgesi sahibi Türk vatandaşları Kırgızistan'a vizesiz girebilir ve 1 aya kadar kalabilirler. Ancak 5 günden fazla kalmak isteyenler adres bildirmek zorundadır. (Kaynak: Ekonomi Bakanlığı)

Öğrenim, meslek icrası veya çalışma amacıyla Kırgızistan'a giriş yapacak Türk vatandaşlarının vize alması zorunludur. Vizenin Kırgız Cumhuriyeti diplomatik temsilciliklerinden alınması mümkündür. Temsilciliğin bulunmadığı ülkelerde Kazakistan diplomatik temsilciliklerinden alınabilmektedir. (Kaynak: Ekonomi Bakanlığı)

Kırgızistan'a gelen bir şahsın, ülkede kalmasını gerektiren bir durumu olması halinde, gerekçeleriyle Kırgız yetkililerine müracaat etmesi halinde 3 ay, 6 ay veya bir yıl süreyle oturma izni alabilmeleri mümkün bulunmaktadır. (Kaynak: Ekonomi Bakanlığı)

6.6.4. Pazar'da Etkin Olmanın Koşulları

Kırgızistan'da potansiyel yatırım alanları şu şekilde sıralanmaktadır: hafif demir-çelik tesisleri anahtar teslim, tarımsal üretim (buğday, tütün, bakliyat), işlenmiş tarım ürünleri, ambalaj sanayi, madencilik, turizm sektörü, müteahhitlik hizmetleri, karayolları yeni inşa ve modernizasyon, demiryolları yeni inşa ve modernizasyon, elektrik iletimi ve üretimi, altyapı, turistik tesisler ve konut projeleridir. (Kaynak: Ekonomi Bakanlığı)